

DIRK TANGHES OPERADEBUUT: "LA FORZA DEL DESTINO" IN DE MUNT

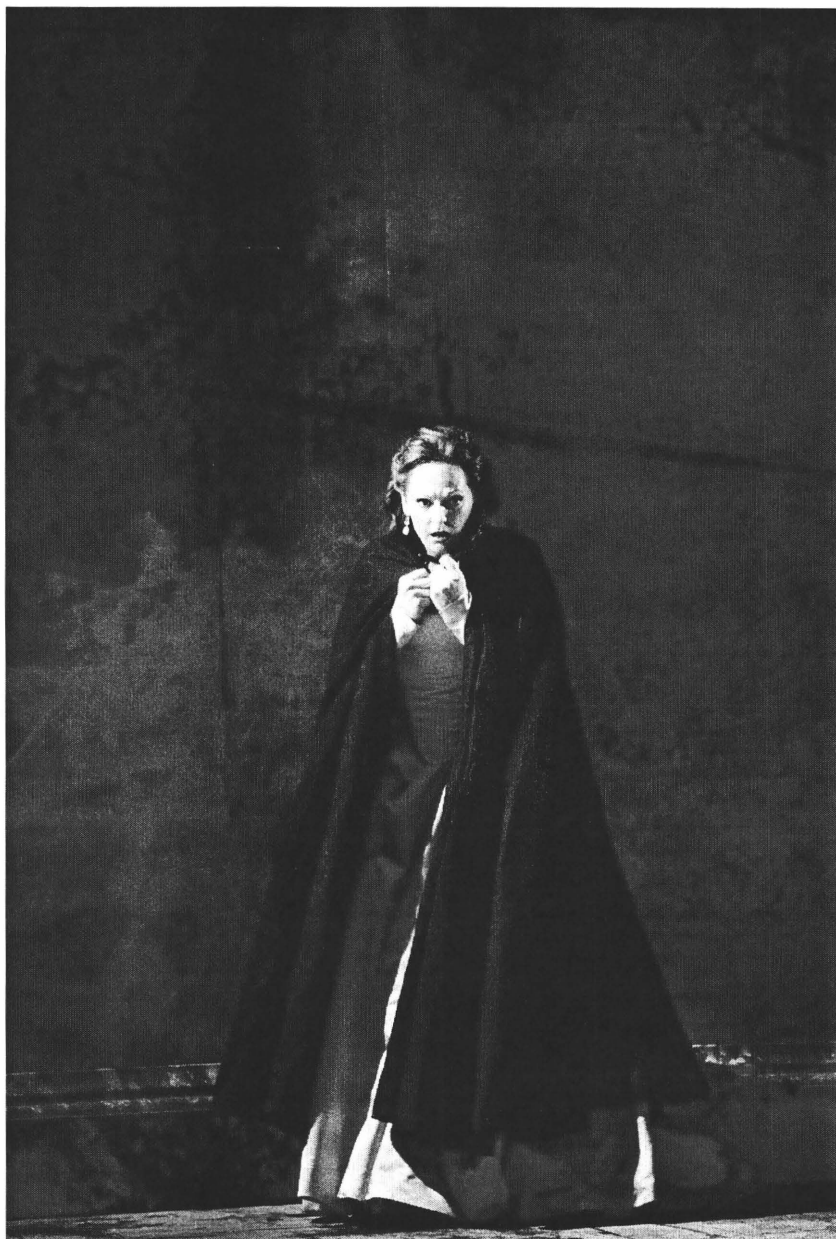
Het stond in de sterren geschreven dat regisseur Dirk Tanghe zich ooit aan het genre van de opera zou wagen. In zijn theaterwerk heeft hij immers vaak de grote emoties opgezocht en toonde hij een sterk talent voor het uitwerken van grote scènes. Maar bovenal heeft de muziek altijd al een belangrijke rol gespeeld in zijn producties. Het is opvallend dat hij vooral operafragmenten inschakelt om de emotie uit te drukken en om het ritme van de voorstelling te versterken. In zijn eerste succesproductie, *De getemde feeks* bij Malpertuis maakte hij gebruik van Rossini's *Barbier van Sevilla* waardoor de voorstelling een haast balletachtig karakter kreeg. Om de juiste toon voor zijn bittere interpretatie van *De vrek* (NTG) te creëren deed hij een beroep op *Orpheus en Euridice* van C.W. von Gluck. Geen wonder dus dat Dirk Tanghe met beide handen de kans greep die De Munt in Brussel hem bood om een opera te regisseren. Het werd Verdi's *La Forza del Destino* waar hij naar eigen zeggen een bijzondere band mee heeft. In het programmaboek van de productie staat zelfs een tekstje van zijn hand waarin hij in lyrische bewoordingen uiting geeft aan zijn verknochtheid met *La Forza*.

Sinds lange lange tijd is "La Forza del Destino" mijn metgezel, mijn vriend, mijn minnaar, mijn maatje, mijn hoop, mijn troost, mijn engel.
Een echte broer ook van mijn verdriet, van mijn vreselijke eenzaamheid, van mijn donkere depressie vol destructie, van mijn melancholie...

Tanghe vindt dus veel van zijn persoonlijk emotioneel leven terug in deze opera, vol grote emoties en tegenstellingen. Het zijn wellicht de tomeloze passies, zowel positieve als destructieve, waardoor de personages gedreven worden, die Tanghe begeistert hebben. Zou het kunnen dat precies die grote persoonlijke betrokkenheid tot een zekere schroom en afstandelijkheid heeft geleid waardoor het de productie aan scherpte en visie ontbrak?

La Forza del Destino dat in 1862 in Sint-Petersburg gecreëerd werd en zeven jaar later in een aangepaste tweede versie in Milaan in première ging, wordt thans niet zo vaak meer op de planken gebracht. Dat heeft wellicht te maken met het erg melodramatische karakter en het feit dat het verhaal zo versplinterd is en zich op zoveel verschillende plaatsen afspeelt. Het libretto van F.M. Piave is gebaseerd op het Spaanse toneelstuk *Don Alvaro; o la Fuerza del sino* (1835) van Angel de Saavedra.

De opera begint met de mislukte poging van Donna Leonora, dochter van de markies van Calatrava, en haar geliefde Alvaro, om samen te vluchten. In de con-

La Forza del Destino (foto: Bernd Uhlig)

frontatie met haar vader gooit Alvaro zijn pistool op de grond maar het wapen gaat af en doodt de markies. Dit is het fatale incident waaruit de hele ingewikkelde geschiedenis voortvloeit, waarin Carlo, Leonora's broer, door wraakzucht gedreven, op zoek gaat naar zijn zuster. Het drama eindigt met de dood van Leonora en Carlo. Het is een onmogelijk, melodramatisch verhaal maar waarvan, ondermeer door Verdi's muziek, toch een grote kracht uitgaat, indien men de anekdotiek enigszins kan overstijgen.

In een bijdrage tot het programmaboek van De Munt suggereert L.K. Gerhartz dat de weidse tijds- en ruimtedimensie Verdi juist aansprak en dat de verschillende locaties symbolisch moeten geïnterpreteerd worden.

De ruimten van het kasteel van de Calatrava's staan dan symbool voor het land van herkomst en de afkomst, de dorpstaverne en het legerkamp voor de conflicten in het hier en het nu, kerk en klooster voor de weg en het uiteindelijke vertrek van het hier en nu naar een andere wereld in het hierna-maals (p. 50).

Leonora verwijdert zich trouwens steeds meer van het werelds gewoel. Haar geliefde Alvaro lijkt zich al vanaf de eerste scène wanneer hij geconfronteerd wordt met het aarzelen van Leonora, neer te leggen bij zijn lot. Don Carlos is bezeten door een totaal irrationele wraakgedachte. Liefde en de destructieve krachten van wraak en oorlog bepalen dit grootse drama.

Het is een hele uitdaging voor het theater om dit te ensceneren. Een eerste juiste keuze die Tanghe wellicht samen met de decorateur Richard Hudson maakte, is het weren van de anekdotiek. Zij kozen resoluut voor de theatrale ruimte. Hier geen grootse decors en scènwissels maar een veeleer astraherend decor dat meteen het probleem van de versnipperde actie vermijdt. Maar bovenal tilt de abstract-symbolische enscenering het drama ook op naar een algemeen menselijk niveau. In het eerste deel bestaat het decor uit een aantal panelen waarop een abstracte schildering die door de belichting in verschillende kleurschakeringen verschijnt. Grijs en blauw domineren daarin. In het derde bedrijf ziet men een door oorlog verwoest landschap. Enkele stronken van bomen blijven over in een grauw roodgekleurd beeld, dat doet denken aan de Westhoek in de Eerste Wereldoorlog.

In dit kader kan zich een drama ontplooiën waarin de klemtoon toch meer ligt op de ideeën en emoties en minder op de gebeurtenissen. Want zoals Reinder Pols in het programmaboek beklemtoont, gaat het in *La Forza* om racisme, erewraak en haat. Don Alvaro is immers een Peruaan van Inca-afkomst en daar wordt her-

haaldelijk in negatieve termen naar verwezen. Bovendien heeft de verbeterde jacht van Carlo op zijn zus alles weg van erewraak, omdat zij, precies door de relatie met een “verleider” van “schandelijke afkomst” (I,4) de familie heeft besmet. Het slot waarin Alvaro in een duel Carlo doodt, die echter nog net voor hij sterft, de kans krijgt zijn zus neer te steken, lijkt absurd maar illustreert eens te meer de duistere, irrationele kant van de mens.

Van Dirk Tanghe kon men verwachten dat hij meer dynamiek en sterkere accenten zou gelegd hebben in het gebeuren. De koorscènes waren vrij statisch. Ook de oorlogsscène waarin een venter optreedt miste scherpste. Prachtig was dan weer de opname van Leonora in het klooster die als een intens ritueel geënsceeneerd was. Maar wie het theaterwerk van Dirk Tanghe kent, miste hier de hand van de regisseur die een dwingende visie en vorm aan het geheel oplegt.

Jozef DE VOS

La Forza del Destino van Giuseppe Verdi (Libretto van F.M. Piave) door De Munt, Brussel.

Regie: Dirk Tanghe; muzikale leiding: Kazurshi Ono & Andriy Yurkevych; decors en kostuums: Richard Hudson.

Première: 5 juni 2008

ERRATA

In de vorige aflevering van Documenta-het themanummer “Toneelstof II: Sympathy for the Seventies” zijn enkele vergissingen geslopen die we hier willen rechtzetten.

- In de bijdrage “Tussen hoop en ontgoocheling” door Johan Thielemans wordt op p. 94 verwezen naar de productie in 1979 van *Eindspel* door Jo Decaluwe. In deze productie werd de rol van Hamm gespeeld door Jos Kennis en die van Clov door Didier Delmotte. Jo Demeyere en Julien Schoenaerts traden op in de Arca-productie van hetzelfde stuk in 1982 die geregisseerd werd door Walter Tillemans.
- Op p. 104: Goldoni’s *Harlekijn, Knecht van twee meesters* (i.p.v. Pirandello)